

Meri: ilmajaamal oli siiski õigus

Ain Kallis, Tõravere Ilmateadlane

Taolist tormist, äikselist ja kuuma juulit annab kaua mäletada. Kui ilm on tavaline, ei pöörata talle erilist tähelepanu. Niipea aga, kui me elu-olu vapustavad erakordsed ilmanähtused, tekib huvi ka ilmaasjade vastu.

1997. aastal kirjutas Nelli Teataja: “Kui mõtleme, et kunagi inimesed elasid, külvasid ja töötasid ilmajaamata, siis näib ilmajaam üldse luksusena, mis on meid ära hellitanud”. Samal ajal väitsid ka mõned talunikud, et õige külviaja määramiseks pole tarvilik ilmaprognoos, sest mulla soojust saab küllalt täpselt määrata palja taguotsaga kraadides. 1898. aastal kirjutati ühes USA ilmafolkloori käsitlevas raamatus: “Iga vana lehm on parem ilmaprohvet kui ilmaennustused ajalehtedes!”

Viimasel ajal on siiski midagi justkui muutunud, sest enam ei räägita niivõrd ilmast kui just sellest, mis on kliimaga juhtunud, suurenenud on meedia huvi. Eesti meteoroloogia ja hüdroloogia instituudi (EMHI) töötajail tuleb viimasel ajal kümnete kaupa anda tõendeid mitmesugustele ameteile, kindlustustele, politseile ilma ning sellega kaasnenud loodusõnnetuste kohta.

Õrnad sünoptikud. Ühel kevadisel pühapäeva hommikul 136 aastat tagasi lõi Briti meteoroloog Robert Fitzroy oma kõri läbi. Kuulsa admirali, täna-päevase ilmaennustuse ühe rajaja surma põhjuseks oli üldsuse rahulolematuse tema prognoosidega. Need, kellele olid ennustused otseselt mõeldud – meremehed –, olid küll rahul, sest paremat infot polnud ju kuskilt võtta.

Ka Tartus eelmisel sajandil ilmateateid linlastele andnud professor Sreznevski sai ebatäpsete prognooside pärast tartlaste naeruluseks ning loobus sellest tegevusest.

Ajapikku muutus prognooside kvaliteet paremaks, seda oli märgata huvist nende vastu. Omapärane oli sajand tagasi ennustuste levitamise viis – igal päeval saadeti USAs klientidele posti teel laiali ligi 90 000 postkaarti.

Tänapäeval toodavad andmeid ilmaennustuseks kogu maakeral 10 000 jaama maismaal, 900 ookeanipoid, 1000 aeroloogiajaama. Andmeid ana-lüüsisivad ülivõimsad kompuutrid, mis teevad kümneid miljoneid tehteid sekundis.

Ja ikkagi on inimene, sünoptik see, kes oma intuitsiooni ja kogemuse põhjal teeb lõppotsuse saabuva ilma kohta. 1999. aasta juuni lõpul andsid EMHI sünoptikud trombihoiatuse. Ja mõne päeva pärast oligi pööris platsis!

ÜRO peasekretäri Kofi Annani hinnangul on Maailma Meteoroloogiaorganisatsiooni (WMO), mille liige Eesti on 1992. aastast, kasutegur väga kõrge: iga kulutatud dollar toob tagasi kümnekordset kasumit. Kui 1970. aastal tappis troopiline tsüklon ehk orkaan Bangladeshis 300 000 inimest ja kahekümne aasta pärast 130 000, siis möödunud aastal oli hukkunute arv tänu kiirele hoiatussüsteemile vaid 200.

Kuigi EMHI varustatus paraneb iga aastaga, on mahajäämus arenenud naabritest tunduv. Kaheksa aastat tagasi külastasid Eestit WMO president ja peasekretär, kes mainisid oma tookordses hinnangus, et Eesti

spetsialistid on küll head, aga mõõteaparatuuri tuleb täiustada.

Suureks abiks ongi viimasel ajal trombide–äikese ennustamisel olnud uus ilmaradar Harkus, mis võimaldab jälgida võimsate äikesepilvede arengut ja saju intensiivsust. Kahjuks jääb Eesti lõunaosa radari vaateväljast välja.

Ilmaradaritele ning nn äikesemärkijatele on hakatud kõikjal maailmas suuremat tähelepanu osutama. Kuigi Austraalia on peaaegu kaetud 36 radariga, on kaalumisel raha leidmine uute aparaatide soetamiseks.

Hoiatus peab olema selge. Paarkümmend aastat tagasi nurises üks vanem daam Kansas Citys alati, kui pidi tornaado hoiatuse tõttu asjatult ronima keldrisse. Kui ühel päeval pea kohalt läks maja lendu, helistas ta kohalikku raadiosse: “Noh, nüüd läks teil midagi täkkesse!”

1998. aasta detsembris peetud Sydney – Hobarti regatil ei jõudnud pooled sajast jahist lõpp-punkti, sest organisatsioonid ei olnud aru saanud tormihoiatusest enne starti!

Nurinaid tekitavad asjatud tormihoiatused, need mõjuvad kui karjapoisi igapäevane hüüd: “Hunt tuleb!” Märtsis nõudis New Jersey ühe linna meer sünoptikuilt kahjutasu, sest ennustatud tugev lumetorm läks mööda. Koolid, poed, asutused olid põhjusetult suletud. (Internetis soovitasid kolleegid sünoptikuil mitte pöörata tähelepanu “säärastele idiootlikele nõudmistele”, see tegevat asja hullemaks.) Veelgi suurema kriitika osaliseks said Saksa ilmaennustajad 1999. aasta jõulude ajal, kui ootamatult sajandi tormiks paisunud orkaan Lothar tappis kümneid inimesi. Tormi-iilid ulatusid 60 m/s (Eesti rekord on 48 m/s).

Eesti on väga huvitav koht klimatoloogidele, kuid pagana raske paik sünoptikuile. Sageli on näiteks Kuressaare ja Võru vahel suurem temperatuuri erinevus kui Võru ja Moskva vahel. Viimastel aegadel on meie sünoptikud tihti kiita saanud (Tartu maratoni aegu, ka praeguse kuuma- ja tormilaine ajal). Suurte äikesepilvede ajal tuleb ikka rahet karta (iga kümnes võib taevast jääd kaela kallata). On aeg, et ka meie maal levitatakse juhiseid, kuidas käituda äikese, tornaado-trombi-tuulispasa või paduvihma ajal.

“Hukutav maru, kangestav pakane, hingemattev udu on paratamatus, mille vastu ei maksa protestidagi,” on öelnud Tuglas.

(Pealkiri on tsitaat Lennart Meri raamatust “Lähenevad rannad”.)